

Van de voorzitter.

Trots, heel erg trots zijn wij op deze eerste uitgave van ons periodiek.

Een lang gekoesterde wens is bij deze werkelijkheid geworden.

Zowel bij leden van de werkgroep, als bij donateurs kwam toch vaak de vraag naar voren om een periodieke nieuwsbrief of een boekje te doen uitgeven, waarin allerlei historische wetenswaardigheden geplaatst konden worden.

Dan komen de vragen naar voren van; hoe vaak per jaar doen we het, in wat voor vorm, met plaatjes of zonder, welk lettertype en hoe groot en wat gaat het kosten.

Een werkgroepje heeft in twee bijeenkomsten alles op een rijtje gezet en de uitkomst was dat we het gaan proberen.

Hierna werd een redactiecommissie gevormd om de inhoud vorm te geven en het resultaat ligt dan nu voor u.

Voorlopig is het streven om tweemaal per jaar een uitgave van het periodiek te laten verschijnen.

Deze uitgave heeft het nummer 0 (nul); het is een proefuitgave.

De redactiecommissie wil namelijk graag van u weten, wat u van deze uitgave vindt; het uiterlijk, de vorm, lettertype, grootte van de letter en of u nog op- of aanmerkingen heeft.

Wellicht heeft uzelf iets te vermelden over de geschiedenis van uw dorp of familie; praat er over met een van de redactieleden. (zie colofon).

De werkgroep is uiterst benieuwd naar uw reactie.

Ik wens de redactiecommissie heel veel succes toe en hoop dat dit periodiek een vast onderdeel van de Historische werkgroep Stichting De Vier Heerlijkheden mag worden.

Verplichte dijkvaknummering in 1773.

Dinsdag 23 februari van het jaar 1773 werd in een vergadering van de hoge dijkstoel van de Bommelerwaard, boven de Meidijk, welke werd gehouden in de ridderkamer te Zaltbommel het besluit genomen, verplicht te stellen dat iedere gedijkslaagde (eigenaar of onderhoudsplichtige van een “slag” of dijkvak) te Zuilichem (ook van toepassing voor andere dorpen resorterende onder deze dijkstoel) aan het begin van hun dijkvak een paal moesten zetten, niemand uitgezonderd, te beginnen bij de aanschouw, en verder overal, tot aan de uitschouw toe, dus van begin tot eind, zowel aan de Waalkant als aan de Maaskant van het dorp.

Opmerking: De hoge dijkstoel van de Bommelerwaard voerde namelijk ook schouw over de Vleugeldijken van de Meidijk daar deze op Zuilichems gebied lagen.

De dijkstoelen van Brakel en Poederoijen hadden het beheer over resp. de Waal- en Maasdijk in hun dorpen, terwijl de Brakelse Dwarsdijk beheerd werd door de schout en buurmeesters van Brakel, namens de geërfden.

Door de dijkstoel werd vastgesteld dat de te plaatsen paal 5 voeten lang moest zijn en vier duimen zwaar over het kruis.

De paal moest rood geverfd zijn, met een wit geverfde kop of kruin daarboven en genummerd zijn met opeenvolgende nummers van de aanschouw af gerekend.

De palen moesten aan de binnenkant van de dijk zo diep ingegraven worden dat zij nog anderhalve voet boven de grond uitstaken, dit alles op een boete van één gulden van iedere paal, te betalen door degene die in gebreken bleef aan dit besluit te voldoen.

Schout en buurmeesters van Zuilichem verklaarden zich graag aan deze order te willen onderwerpen, maar verzochten “ootmoedig” ontheffing bij de hoge dijkstoel van het zetten van palen aan de Poederoijense Vleugeldijk daar deze dijk zeer smal was, slechts veertien voeten breed en in een zeer slechte staat verkeerde als gevolg van het hoge buitenwater, iets wat zeer dikwijls gebeurde,

waardoor in de Vleugeldijk vaak gaten geslagen werden, of zelfs hele stukken dijk werden weggeslagen.

Het zetten van palen aan de dijkvakken, aan de Poederoijense Vleugeldijk gelegen had dus niet zoveel zin, omdat deze toch weldra weggespoeld zouden worden, zo was de redenering van de Zuilichemse schout en buurmeesters. En zij hadden succes met het inbrengen van hun bezwaren, want na deliberatie (beraad) door de dijkstoel werd in een vergadering van 10 mei 1773 besloten hier aan tegemoet te komen en werden de bewoners aan de Poederoijense Vleugeldijk vrijgesteld van de verplichting om aan hun dijkvak een genummerde paal te zetten. Dit alles onder goedkeuring van de dijkgraaf J. Q. 'D Ruuck. Met het besluit van de hoge dijkstoel van 1773, de verplichte dijkvaknummering in te voeren, kan men zeggen dat hiermee voor de eerste keer, met een zichtbare nummering lang de dijken, een aanvang werd gemaakt en als voorloper gezien mag worden van de huisnummering zoals wij die thans kennen.

Bron: SAB, archief 52 / 285. Dijksignaten van de Bommelerwaard.

De Vleugeldijk aan het eind van de 20^e eeuw.

Jaap Verweij. (Jaargang 0)

De nadagen van de Brakelse korenmolen

Toen in 1787 de stoommachine in ons land zijn intrede deed was dit de start voor de neergang van de toen naar schatting 10.000 windmolens in ons land. Het rendement van de stoommachine was niet in verhouding tot dat van de windmolen, altijd afhankelijk van de wispelturige wind.

Kenmerkend voor de grote afbraak is het dan nog resterende aantal van 1414 windmolens in de periode 1942-47, dezelfde periode waarin de Brakelse molen zijn einde vindt.

Gelukkig, na 1960 daalt het aantal niet meer dank zij de monumentenwet van 1961 en de onderhoud- en restauratie subsidies en zijn er nu nog ongeveer 1000 molens bewaard gebleven.

In de moeilijke oorlogsjaren had Corn. van Tuijl toch nog vertrouwen in de toekomst als windmolenaar en liet zijn molen stroomlijnen.

Ondanks de standplaats op de Brakelse dijk gaven de hoge bomen rond het Huis Brakel veel windbelemmering en gaf het stroomlijnen van de molen de mogelijkheid het rendement van de molen te verhogen.

Chris van Bussel, molenmaker te Weert kwam in 1934 met de "Busselwiek", daarbij wordt de wiek voorzien van een stroomlijnnuis van dun plaatijzer of aluminium.

Deze aanpassing gaf de molen grotere trekkracht en de molen komt sneller op gang.

Er worden dan ook vooral veel korenmolens "verbusseld", ook de molen van Brakel, in 1943 is deze dan ook van de wiekverbetering voorzien.

Van Tuijl is zo tevreden over het resultaat dat hij in datzelfde jaar de vereniging "De Hollandse Molen" schrijft om op deze wijze zijn collega molenaars te informeren.

In het jaarverslag staat dan ook zijn hartekreet: "Het is jammer, dat wij molenaars er niet eerder mee begonnen zijn, want ik ben ervan overtuigd, dat er dan geen molenaar in Nederland zou geweest zijn, die zijn molen had afgebroken, als hij met de uitkomst van het stroomlijnen op de hoogte was geweest."

Verder betreurt van Tuijl het dat hij zo weinig te malen heeft en zoveel kostelijke wind door de hekken moet laten gaan, hij heeft door de oorlog maar 12 ton per jaar te verwerken en zou er gemakkelijk kans toe zien 50 mogelijk 60 in zijn gemeente te verkopen.

Lang heeft van Tuijl niet van zijn investering mogen genieten, het naderende einde van de oorlog betekent het definitieve einde van de molen.

Met de geallieerde troepen in het zicht nabij de Maas, bliezen de Duitsers in april 1945 hoge gebouwen op zoals kerken maar ook molens.

De zinloze verwoesting van zijn molen moet een vreselijke ramp geweest zijn voor een bewogen molenaar als van Tuijl.

Het is er niet meer van gekomen de molen na de oorlog te herbouwen, vooral door veranderingen in het productieproces waarbij molenstenen werden vervangen door walsenstoelen en de veevoederfabricage werd overgenomen door hamermolens, de windmolen had als industriemolen min of meer afgedaan.

Hiermee is een kenmerkend monument voor altijd uit het dorp Brakel verdwenen.

Bronvermelding:

Vierde jaarboek 1943-1952 van "De Hollandse Molen",

Molen in de situatie van voor de stroomlijning, nog "Oud Hollands" opgehekt.

Jan van Brakel. (Jaargang 0)

Stichtingsakte van de Kapel te Aalst in het "missaal" van Wijk.

Het "missaal" van Wijk, dat behoort tot de collectie van het Catharijnenconvent te Utrecht, bevat naast een vermelding van alle kerkgoederen en een lijst van jaarlijkse missen voor de overledenen, met overlijdensdata en de inkomsten daarvan ook een oorkonde betreffende de stichting van een kapel te Aalst in de vroege middeleeuwen.

Ds. Jacob van Oudenhoven, historicus en van 1625-1631 predikant te Aalburg heeft uit het "missaal" een aantekening gemaakt waaruit hier een korte weergave.

Toen de rivier de Maas nog onbedijkt lag en de mensen hier huizen bouwden op hoger gelegen plaatsen om zich te vrijwaren tegen het water, werd te Wijk de eerste kerk gebouwd, op de bekwaamste plaats gelegen, om te dienen als wijkplaats voor de mensen.

Deze kerk was echter niet de kerk voor Wijk alleen, maar voor alle huizen in de verre omtrek die langs de rivier op de hoogten gebouwd werden en onder de "Kerkvanck" van Wijk behoorden, waartoe ook Aalst behoorde, totdat alle plaatsen gesepareert (gescheiden) waren en elke plaats zijn eigen kerk kreeg. Volgens van Oudenhoven is het zeer wel mogelijk dat Aalst het langst onder de "Kerkvanck" van Wijk behoort heeft en het laatst zijn eigen kerk kreeg.

Uit het "missaal" van de kerk van Wijk valt dus op te maken dat de inwoners van Wijk en Aalst in die tijd één parochie vormden. Dit leverde echter grote bezwaren op voor de kerkgang van de parochianen uit Aalst. Vooral in de wintermaanden en in de perioden van hoog water wanneer uitgestrekte gebieden soms langdurig onbegaanbaar waren, was het voor hen moeilijk om de wekelijkse mis in de moederkerk van Wijk bij te wonen.

Bisschop Andreas van het bisdom Utrecht, waartoe Wijk in die tijd behoorde, had echter kennis genomen van de "zware" moeilijkheden waarmede de parochianen uit Aalst te kampen hadden met hun kerkgang.

Daarom nam hij in het jaar 1125 het besluit aan “die van Aalst” toestemming te verlenen om in hun dorp een eigen kapel te mogen bouwen. Onder leiding van een eigen dagelijkse kapelaan konden zij dan voortaan hun Godsdiensplichten vervullen, hun kinderen laten dopen en hun dierbaren te begraven.

Bij besluit van de moederkerk te Wijk werd tot kapelaan voor de nieuwe parochie verkozen en aangesteld de proost Teijle. Dit alles echter kwam wel geheel ten laste van de parochianen te Aalst. Door Vranc, een persoon uit Wijk, werd 7 morgen en 2 hont land aan de parochie Aalst geschonken, tot profijt van de kapelaan en de parochianen en hun nakomelingen.

Bisschop Andreas deed hier bij nog de toezegging dat, zo de kerk van Aalst in nood kwam te geraken, zij weer gebruik mochten maken van hun oude moederkerk te Wijk, met alle rechten, zowel van dopen als begraven, zoals die altijd voor hen van kracht waren geweest.

De bisschop bekrachtigde dit in een oorkonde met zijn persoonlijk zegel, in de vijfde maand van het jaar 1125.

De Kapel van Aalst werd toegewijd aan O. L. Vrouw en de H. Antonias en had een vicarie ter ere van Maria.

Een wat oudere foto van de kerk in Aalst.

Het oude kerkzegel van Aalst is onbekend, maar in 1970 heeft Ds. Evert van Alphen een nieuw zegel voor de gemeente ontworpen.

Het randschrift in dit zegel luidt:

Zegel van de Hervormde Kerk Aalst (Gld).

Het zwarte liggende Andreaskruis in het zegel is een gedachtenis aan bisschop Andreas van Utrecht, de stichter van de Kapel te Aalst.

Het witte staande kruis is ontleend aan één der heren van Aalst nl. Goessen van Aalst en te zien op de grafzerk uit 1544, in de kerk van Aalst.